№ 196 Նոյեմբերի 6 (18) 1880 Նոյեմբերի 6 (18) № 196

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլ, կէս տարվանը 6 ռուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Օտարաբաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшака»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի եւ տօն օրերից)

Ցայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Ցայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՊՐԻԿԱԶԸ ՄԵԾ Իշխան Փոխարքայի թոյլատուութեամբ 1880 թուականի Նոյեմբերի 1-ից մուտքերին տալիս է հետեւեալ %:

1) Անժամանակ մուտքերին այսինքն մինչև պահանջելը. 4%
2) Մէկ, երկու և երեք տարով 4½%
3) Չորս և հինգ տարով 5%
4) Վեցից մինչև տասերկու տարով 5½%
5) Տասերկու տարուց աւելի 6%

Պրիկազը ընդունում է մուտքեր Ռուսաստանի բոլոր տեղերից, վարչական հիմնարկութիւններից, պաշտօնեաներից և մասնաւոր անձինքներից, վանքերից, եկեղեցիներից, քաղաքային և գիւղական հասարակութիւններից: Մուտքերը ընդունվում են նոյնպէս և փոստայով ուղարկված մի յայտարարութեան հետ հասարակ թղթի վրա: Անժամանակ մուտքերը մասնաւոր անձինքներից ընդունվում են 50 ր. ոչ պակաս, իսկ կառավարութենից 30 ր. ոչ պակաս իւրաքանչիւր անգամ: Ժամանակաւոր մուտքերը այլապէս չեն ընդունվում, եթէ ոչ գումարատիրոջ, կամ մուտքը յանձնողի անունով, իսկ անժամանակ մուտքերը կարող են լինել կամ անանուն, կամ մոցնողի անունով: Մուտքերը ցանկացողներին նոյն օրը կը վերադարձնվեն: Աւելի մանրամասն պայմանները մուտքերը ընդունելու և վերադարձնելու մասին յայտնված են 941 յօդ. XIII բաժնի հրատարակութիւն 1857 թ. և 1863 թ. կանոնադրութեան Կովկասեան Պրիկազի:

2—3

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Զաջողվեցաւ:—Ներքին տեսութիւն: Նամակ Բագուից: Նամակ Մարդասայից: Նամակ Եկատերինոդարից:—Արտաքին տեսութիւն: Ազգային ներքին վիճակը: Աբանական միութիւն: Բուլգարիա:—«Մշակի» հեռագիրներ:—Յայտարարութիւններ:

ՁԱՋՈՂՎԵՑԱՒ

Թիւրքիան սխալվեց իր հաշիւների մէջ. նրան չաջողվեցաւ ունենալ իր ասիական նահանգների մօտ մի անկախ Քիւրդիստան: Ինչպէս հաղորդում են, քիւրդերը, որոնք ապստամբվեցան Պարսկաստանում, այժմ սաստիկ ջարդվում են պարսիկ զօրքերից:

Արեւի Թիւրքիայի նպատակը հետեւեալն էր:

Որովհետև Ձէյնօգօրիայի և Յունաստանի խնդրից յետոյ վաղ թէ ուշ պէտք է յարուցվի և Հայաստանի խնդիրը, Թիւրքիան մտածեց որ լաւ է ունենալ մի անկախ, զօրեղ Քիւրդիստան, որի վայրերի բնակիչները հարկաւոր ժամանակ արշաւանքներ գործէին Հայաստանի վրա, աւելին այդ երկիրը և այդպիսով, երբ Եւրոպան կը սկսի խոսել Հայաստանի վրա, Թիւրքիան կը պատասխանի որ այլ ևս Հայաստանում հայեր չը կան: Բայց որովհետև այդ տեսակ քրդական երկիր անյարմար և Եւրոպայի աչքում կասկածաւոր կերևար կազմել նոյն իսկ ասիական Թիւրքիայի սահմանների մէջ, Ռ. Դուռը մտածեց այդ քրդական միութեան կենտրոնը կազմել իր սահմաններից դուրս, Պարսկաստանում, որտեղից բարբարոս քրդերին հեշտ կը լինի միշտ արշաւանքներ գործել Հայաստանի վրա:

Բայց բաղդատորապէս Ռ. Դուռը սխալվեց իր հաշիւների մէջ. նա հաւատացած էր որ իր համար ատելի Պարսկաստանը այնքան թոյլ է, այնքան քիչ զօրք ունի, որ անկարող կը լինի զսպել քրդերին:

Այժմ հակառակը պատահեց. քրդերը ոչ թէ միայն ջարդվեցին, բայց և շէյխ Իբադուլլահը փոսնդի մէջն է գտնվում պարսիկների ձեռքը գերի ընկնելու:

Այդպիսով Թիւրքաց Հայաստանը երկար ժամանակ ազատված կը լինի քիւրդերի հարբատահարութիւններից, որովհետև Պարսկաստանի մէջ ապստամբված և այժմ ջարդված քիւրդերի մեծ մասը Թիւրքաց Հայաստանից եկած քրդեր էին:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳԻՒԻՑ

25 հոկտեմբերի

Մեր լրագրութեան մէջ եթէ օ՛չ ամենևին, գոնէ շատ քիչ են պատահում յօդուածներ առհասարակ մշակների դրութեան առթիւ: Մինչև անցեալ տարի և, եթէ չեմ սխալվում, այս տարվայ սկզբում „Մշակի“ էջերում երևեցան մի քանի յօդուածներ Մոսկվայից գրված, որոնց հեղինակը, պ. Ն. Բրեկանցը, հասարակութեան ուշադրութիւնը դարձնելով Կովկասի մշակ դասի անմխանձելի դրութեան վրա, առաջարկել էր մինչև անգամ հիմնել Կովկասի զանազան քաղաքներում այնպիսի ընկերութիւններ, որոնց նպատակը լիներ մշակների գոնէ անտեսական դրութեան բարւոքումն: Բայց, գիրադրաբար այդ կարևոր առաջարկութիւնը մնաց ինչպէս ասում են «ձայն բարբառոյ յանապատի», նա՛ արձագանք չը գտաւ, օ՛չ հասարակութեան և օ՛չ էլ, պէտք է խոստովանած, հայ լրագրութեան կողմից: Իսկ պ. Բրեկանցը երևի յուսահատվելով, դատապարտեց իրան լռութեան: Ավաղն մի այդպիսի կարևոր հարցով զբաղվելը անհրաժեշտ է, եթէ աչքի առաջ առնենք մշակների, մանաւանդ գաւառական քաղաքներում բանող մշակների ներկայ սարսափելի վիճակը: Ձը գիտեմ գուցէ ուրիշ տեղ, ուրիշ քաղաքներում մշակ դասի կեանքը բարւոք է, բայց Բագուի մշակների կեանքը կարելի է ամենադառն և ողբալի համարել: Բագուի Անդրկովկասի այդ, եթէ չեմ սխալվում, առաջին արդիւնաբերող քաղաքի մէջ այժմ կենտրոնացած է մեծ քանակութիւն մշակների, որոնք մեծ մասամբ բանում են նաւթային գործարաններում, իսկ փոքր մասամբ բեռնակիրներ են: Մարդ քարացած սիրտ պէտք է ունենայ որ անտարբեր մնայ տեսնելով վշտերը, տանջանքները, այն հաղածանքը, որ կրում են գործարաններում բանող մշակները իրանց թշուառ գոյութիւնը շարունակելու համար: Այդ գործարաններում մշակների բանելու համար նշանակված չէ մի որոշ ժամանակ: Կան այնպիսի գործարաններ, որոնց տերերը իրանց շահերի համար անգթութեամբ ստիպում են նրանց գործել օրը 20 ժամ, մինչև անգամ եւրոպական գործարաններում մշակները բանում են օրական ոչ աւելի քան 10 ժամ և դեռ այդ էլ շատ է համարվում: Օրական քսան ժամ գործելով և ապրելով խոնաւ բնակարաններում, կեղտակալով անանուղ կերակուրներով, մշակը ի հարկէ, մի կարճ միջոցում կարող է կորցնել իր առողջութիւնը և այդ այդպէս էլ պատահում է: Նայեցէք առաջին օրը, երբ նա ոտ է դնում գործարանը, որքան առողջ և զուարթ է նրա դէմքը, որքան վստահ նրա քայլուածքը, բայց նայեցէք թէ նա որքան փոխվել է երկու կամ երեք ամիս գործարանում բանելուց յետոյ: Նրա երեսը իր առաջվայ զուարթութիւնը, կարմրութիւնը կորցրել է արդէն, նրա աչքերը խորն են ընկել, երեսի ոսկորները դուրս են ցցվել: Բայց նա այդ բոլորի փոխարէն ի՛նչ վարձ է ստանում գործարանատիրոջից, ոչինչ, ամենաչնչին վարձ, ամենայն maximum 16 մանէթ, իսկ minimum 10 մանէթ, այն էլ հազար տեսակ արհամարհանքների, հայհոյանքների և շատ ժամանակ թակի ու ծեծի հետ: Այդ այն մշակին, որը համարձակվել է իր տիրոջ հրամանից դեթ մազի չափ շեղվել այդպիսի դէպքերում: Նոյ խոհեմութիւն կանի եթէ չերևայ, եթէ ոչ գործարանատիրոջ կամ նրա հաւատարիմ գործակատարի անանձ լեզուն չի գադարի հազար ու մի անվայել ու կեղտոտ հայհոյանքներով վիրաւորել ոչ միայն նրա անձնասրութիւնը, այլ և նրա անմեղ բնտանիքը, ծնողները և մինչև անգամ նրա մեռելներին ևս չի խնայի: Գործարանում հրդեհ է պատահում, մշակին են մեղադրում, գործարանում մէկ բան է կորչում, մշակն է գողութեան կասկածանքի տակ ընկնում, վերջապէս ամենայն մի քայլում, ամենքի յանցանքի համար մշակն է պատասխանատու, նա է ենթարկվում հալածանքի: Այդպէս են վարվում այդ անբաղդ և միանգամայն թշուառ ալարածների հետ անխիղճ թէ հայ, թէ թուրք և թէ ռուս գործարանատէրերը: Հայ մշակը առաջին դէպքում կարծում է թէ նա կարող է ապահով լինել հայ գործարանատիրոջ մօտ, բայց նա չարաչար սխալված է համարում իրան, կրթ տեսնում է, որ իր արիւնակիցը ևս այնպէս կոշտ, կապիտ և անխիղճ է վարվում, ինչպէս գուցէ չէլ վարվի նրա հետ պլաղցին: Հոգ չէ. թո՛ղ մշակը հարստահարվի, թո՛ղ նրա թշուառ կեանքը մաշվի, միայն թէ իր տիրոջ անյատակ անգուկը հարստութիւնով լցնելու համար գիշեր ու ցերեկ, ժամանակ ու անժամանակ գործէ: Փոյթ չէ գործարանատէրին, թէ նրա մշակները բնակվում են այնպիսի բնակարաններում, ուր միայն խոզերը կարող են բնակվել, փոյթ չէ թէ նրանք հիւանդանում են, գեղ չեն ճարում և այլն: Այդպիսի բաների համար մտածելը դուխը ցաւացնել չը գիտէ մեր գործարանատէրը, որովհետև նա իր պարտքը կատարած է համարում ամեան մշակների երեսին մի քանի մանէթ շպրտելով, այն էլ երբեմն մի քանի մանէթ շպրտելով, այն էլ

Աստուած գիտէ, ինչպիսի խարդախ հաշիւներով և ինչո՞ւ չանել խարդախութիւն, երբ այդ հասարակ մշակները ոչ գիր են գիտում և ոչ էլ Պիրալոս են ճանաչում (Լյդպէս են ասում իմ հայրենիքում)։ Լյո՛, տխուր և շատ տխուր զոյներով կարելի է նկարագրել այստեղի մշակ դասի կեանքը, որը սիստեմատիքաբար հարստահարվում է գործարանատէրերից։ Լյդ բոլորը այդպէս տեսնելով, էլ ի՞նչ իրաւունք ունենք մենք քաղաքակրթվածներս դանդատվել Փոքր-Ասիայի խորքերում ապրող վայրենի բաշիբուզուկների, քուրդերի և չերքէզների անեղծութեան վրա, մինչդեռ ինքներս այդչափ անգութ և անխիղճ ենք դէպի մեր մերձաւորները։

Խաւսական համարելով այդքանը Խաղուի մշակների դրութեան մասին, մեծայոյս եմ, որ արդարադատ «Մշակ» լրագիրը, որ միշտ չէ զլացել պաշտպան հանդիսանալ ամենայն ռառապեալներին և հալածեալներին, պաշտպան կը հանդիսանայ և հասարակութեան այդ թշուառ դասակարգին—մշակներին, որոնք այդչափ բարբարոսաբար հարստահարվում են։ Իսկ ես ժամանակ առ ժամանակ կաշխատեմ դիմել այդ հարցին։

Շիրվանզադէ

ՆԱՄԱԿ ՄԱՏՐԱՍԻ ԳԻՒՂԻՑ

—

20 հոկտեմբերի

Մատրաս գիւղը, ինչպէս Ընդհանրական բազմաթիւ հայ և պարսիկ գիւղաքաղաքը, էր պարսիկ բէկերի սեպհականութիւն։ Այնքին ժամանակներում այս գիւղը շամախեցի Աղեաբխանենանք կոչված բէկերի ժառանգական կալուածքն էր, որոնք անյայտ տարիներից սկսած, խեղճ գիւղականներին իրանց անսահմ կամայականութեան զոհ էին դարձրած և անյագաբար քամում էին նրանց դառն աշխատանաց ծուռը։ Այնքին տարիներում տէրութեան կողմից Խաղուի Նահանգի բէկական կալուածոց վրա նշանակած հաւատարմատարը, քննելով յիշեալ բէկերի նախնեաց Մատրասան տիրապետելու հանգամանքները, և գտնելով, որ նրանք բոլորովին անիրաւացի կերպով են սեպհականացրել այդ գիւղը, սկսում է դատ բանալ յիշեալ բէկերի հետ։ Հետևաբար անցեալ 1879 թուի յուլիսի 10-ին Շամախու Նահանգական դատարանում քննութիւն է սկսվում այդ գործի մասին, և դատարանը գտնում է, որ Աղեաբխանենանց սերունդը բոլորովին անիրաւացի կերպով է տիրապետում Մատրասային, վճռում են այնուհետև զրկել նրանց այդ գիւղի վրա իշխանութիւն անելու իրաւունքից, դարձնելով նրան արքունական կալուածք։ Աղեաբխանենանք անբաւական մնալով այդ վճռից, ապելացիա են տալիս Թիֆլիսի դատաստանական պալատը։ Տարակոյս չը կայ, որ պալատը ևս գործը կը վճռէ յօգուտ Մատրասայի հասարակութեան, և հետևաբար Մատրասան պիտի ազատվի պարսիկ բէկերի հարստահարութիւններից։

Թէև Մատրասան հռչակված է իբրև մի նշանաւոր ու երևելի գիւղ, սակայն ժողովուրդը վերջին ատենների տգիտութեան և խաւարի մէջ է գտնվում։ Հշմարիտ է, Մատրասան նիւթական կողմից համեմատաբար փոքր ինչ աւելի ապահովված է, քան իր շրջապատող միւս գիւղաքաղաքը, սակայն մտաւոր կողմից ամենավերջին հայ գիւղից անգամ յետադէմ է։ Ժողովուրդը զուրկ է իր մայրենի լեզուի գիտութիւնից, երկու բառ անգամ չէ կարող արտայայտել իր մայրենի բարբառով։ Ժողովուրդը խօսում է մի օտարազգի աղճատված բարբառով, որը այս գիւղից դուրս ոչ ոք չէ հասկանում։ Լյդպէսի մի ժողովուրդ ի՞նչ զարգացման ընդունակ կարող է լինել։ Լյատեղ ընդհանրացած չէ այն սովորութիւնը, որ կայ մի քանի օտարախօս հայ գիւղերում, ինչպէս, օրինակ, Նիժոմ, Աղարդաշենում, Քիվրդարում և այլն, որոնց հայ բնակիչները իրանց հայրենակից հայերի հետ եթէ ոչ մայրենի լեզուով, գոնէ կարողանում են խօսել մաքուր թուրքերէն և այսպիսով հաղորդում են իրանց միտքը։ Բայց Մատրասայի ժողովուրդը այդ շնորհից էլ զրկված է։ Մատրասեցին խօսում է մի անհասկանալի լեզուով, որ մի տեսակ խառնուրդ է թուրքերէնի և պարսկերէնի, բացի դրանից նա մի ուրիշ լեզու չը գիտէ, ի հարկէ, բացառութիւն կազմողների մասին չենք խօսում։

Անհերքելի ճշմարտութիւն է, որ մի ժողովուրդ կամ մի հասարակութիւն, որը շրջապատված է մի այնպիսի տարրով, որը իրանից անհամեմատ աւելի ուժեղ ու բազմաթիւ է, բնականաբար, ժամանակի ընթացքում նա ենթարկվում է այդ ուժեղ տարրի ազդեցութեանը, սեփականացնելով իրան նրա զանազան յատկութիւնները, բարքը, սովորութիւնները և նոյն իսկ լեզուն։ Սակայն մատրասեցիք, համարեա թէ անյայտ ժամանակներից, շրջապատված լինելով հայ գիւղերով, մնալուանդ շատ մտիկ գտնվելով քաղաքին, որի հետ նրանք անընդհատ յարաբերութեան մէջ են, դարձեալ չեն կարողացել այնքան միջոցում տիրապետել հայոց լեզուին, մնալուանդ դա է իրանց հարազատ մայրենի լեզուն։ Լու ամենացաւալին այն է, որ նրանք ոչ թէ միայն չեն ձգտում ընտելանալ իրանց հարազատ հայերէն լեզուին, այլ և սաստիկ հակակրութիւն ունեն դէպի նա։ Լոս ինքս շատ անգամ եմ ականատես եղած, որ մի որ և է մատրասեցի, որը երկար տարիներ ապրած լինելով հեռաւոր երկիրներում, և հետևաբար բաւականին լաւ փարժված լինելով հայերէն լեզուի մէջ, իր հայրենի գիւղը վերադառնալուց յետոյ, երբ ճանապարհին պատահելով իր համագիւղացի եղբօրը, ողջունել է նրան ,,բարիՋՈՐՈՒՄ'' կամ ,,բարեւ ձեզ'' բառերով, վերջինս, փոխանակ նրան փոխադարձաբար ողջունելու, սկսել է նրան ծաղրել հետևեալ խօսքերով ,,Հալա ի նա դանիշ, փեհար խշտանայ զըՀուՌրա հեշտայ, շՀարՋի կալալՋի մատան''։—

,,Դեռ սրան նայեցէք, իր հայրական լեզուն թողած, քաղաքացու պէս (կամի ասել հայերէն) է խօսում։ Այս ամենից, կարծեմ, ընթերցողը կարող է մի գաղափար կազմել, թէ մինչև ո՞ր ասիճան խորասուզված է տգիտութեան խաւարի մէջ այս գիւղը։ Այժմ հարցնում ենք, ո՞ւմ պարտքն է արդեօք ամենն տեսակ միջոցներ գործադրել և առաջնորդել նրանց դէպի կրթութիւն և դէպի լուսաւորութիւն։ Ով պէտք է արդեօք քարոզէ, խրատէ և համոզէ որ սրանք թողնեն հին նախապաշարմունքները, թողնեն իրանց բոլորովին օտար և անհարազատ լեզուն և սովորեն գործածել իրանց ազգային մայրենի լեզուն։ ԲարեՀաՌ մեր քահանաները, որոնք իրանք ևս նոյնքան խրատի, քարոզի և կրթութեան կարոտ են, ինչքան և իրանց անմիթիթար հօտը։ Մեր քահանաները, որ արժան չեն համարում նոյն իսկ Աստուծոյ տաճարում մի բառ անգամ արտասանել հայերէն լեզուով, ո՞ւր մնայ որ ուրիշներին պիտի ուսուցանէին նոյնը կատարելու։ ,,Ա՛լ կարէ կոյր կուրի առաջնորդել, ապա թէ ոչ, երկոքեանն անկանին ի խորխորատ''։

Եթէ կայ այս գիւղում մի որ և է մըխիթարական երևոյթ, այս այն փոքրիկ ու գերահասակ մանուկներն են, որոնք ամենայն օր ուսումնարանից դուրս գալուց յետոյ, իրանց մայրենի լեզուով թոթովելով, փողոցներով վազէ վազ գնում են դէպի իրանց տները, չը կարողանալով ամենևին ազդել իրանց նախապաշարմունքի մէջ թաթախված ծնողաց վրա ու նրանց բարի օրինակ լինել։

Լյո՛, ուսումնարան է միայն, որ պիտի վերականգնէ այս գիւղում մոռացութեան փոշու միջից մայրենի լեզուն, որը դարերի հանգամանքներին զոհ է գնացել։ Ուսումնարան է, որ Մատրասայի համար ապագայ կրթեալ, ժամանակի ոգով զարգացած հայախօս ժողովուրդ պիտի պատրաստէ։ Սակայն ցաւօք սրտի պիտի խոստովանած, որ այս ուսումնարանը նայելով այն անմխիթար դրութեան, որի մէջ գտնվում է այժմ, մանաւանդ աչքի առաջ ունենալով ժողովրդի անտարբերութիւնը և անհոգութիւնը, դժուար կարելի է յուսալ, որ նա երկարատև գոյութիւն ունենայ։ Եթէ մինչև այժմ շարունակում է իր գոյութիւնը, այդ պէտք է վերագրել տեղւոյս հոգաբարձուաց՝ պ. պ. Ա. Հաշվերանցի, Ս. Ջանուանցի, Ա. Ակրիանցի և Ս. Դաղաբեանցի ջերմեռանդ և անխոնջ աշխատութեան, որոնք նոյն իսկ այս ուսումնարանի կառուցման սկզբնապատճառն են եղած, և որոնք ուսումնարանի բացման օրից մինչև ցայսօր ամեն կերպով տանում են իրանց վրա հոգաբարձական ծանր լուծը։ Ի նկատի ունենալով ուսումնարանի այժմեան անմխիթար դրութիւնը, յոյս ունեմ, որ պատուելի հոգաբարձուները այսուհետև աւելի ևս պիտի կրկնապատկեն իրանց աշխատութիւնը և ջանքերը ուսումնարանի յառաջադիմութեան համար, ամենևին չը վհատելով ժողովրդի սառնասրտութիւնից և անտարբերութիւնից, հաւատացած լինելով, որ ապագայ սերունդը կը գնահատէ նրանց աշխատութիւնը և ազգասիրական ջանքը։

Պարգեւ Լալաբէկեանց

ՆԱՄԱԿ ԵԿԱՏԵՐԻՆՈԴԱՐԻՑ

—

21 հոկտեմբերի

Երբ որ «Մեղուի» եւ «Մշակի» մէջ ծագած կրօնական վէճերը սկսեցին մի փոքր դադարել, բոլորս էլ ուրախացել էինք. դադարից ասելով, կասկածում եմ ասել, որ միայն «Մշակը» լռեց, տեսնելով. որ «Մեղուի» հայհոյանքներին անախորժ է հայհոյանքներով պատասխանել։ Իսկ «Մեղուն» մէջ, եթէ ոչ ամեն համարի, գոնէ երկու համարից մէկի մէջ կար դարձեալ «Մշակի» դէմ հայհոյանքներ, մանաւանդ ֆեյլետոնի մէջ, որը եթէ «Մշակը» չը լինի, պ. Քաղքցին էլ նրան չի գտնի գրելու։ Լուտ չէ ասել պ. ճշմարտասօսը, եթէ «Մշակը» չը լինէր, «Մեղուն» վազուց դադարած կը լինէր, եւ մինչէ այս սուտ է։ Վեր ասէք «Մեղուի» Խերները. եւ դուք կը գտնէք ամբողջ առաջնորդող յօդուածներ, զանազան տեսակներից (Վեղծ). նամակներ. ֆեյլետոններ բոլորն էլ «Մշակի» եւ նրա Քրիստոնեկիների դէմ են գրված։ Սորանից աւելի ինչ կարող է պատգ ցոյց տալ, որ «Մեղուի» նիՍԸ «Մշակն է» մատակարարում։ Մենք շատ ժամանակից ի վեր սպասում ենք այդ մէջի դադարելուն, որովհետև արդէն ամեն մարդ հասկացաւ. Թէ ինչ բանի վրա էին վիճածները։ Փառք Աստուծոյ, այժմ ամեն ոք ունի դատողութիւն, ունի բանականութիւն եւ խելք. կարող է դատել երկու կողմը. եւ այնպէս հակվել ո՞ր կողմը որ կը ցանկանայ։ Ինչ հարկ կայ հետգհետէ հարցը ընդարձակել ու ընթերցողներին զրուցեցնել։ Արդէն ամենքս էլ իմացանք Թէ «Մեղուն» եւ Թէ «Մշակին», ուրեմն հարկ չը կայ այսուհետեւ փողոցային կեղտոտ բառեր նետելու։ Պ. Ամիրխանենցը աւետարանականների բարոյին է եւ մեզ վայել չէ, բաւական է. որ նա ազգաւ հայ է։ Պ. Ամիրխանենցը դաղտնի Նամակներ է գրում Վաղարշապատ եւ կամ ուրիշ տեղեր իրանց կրօնը հաստատ բռնելու համար. ո՛ւմ ինչ հոգն է. նա բարոյագրում է, կամ դրում է. «կրօնդ հաստատ բռնիր» եւ կամ «աշխատիր հօտդ շտապցնելու» եւ ոչ Թէ գրում է, Թէ հայ եւ, մամիեանական զարմիր։ Ինչ էր պատասխանում։ «Մշակը» եւ մենք Նորան հանդիսարաններս, մի հիմի վրա կեցած, զուրում ենք. որ կրօնը իրեն տեղը Քոզ կենայ. մենք Նորան ինը վրդովում, այլ մեզ միմիայն այժմեան ծնծաղամարին հարկաւոր է աղգոութիւն։ Ինչ մեզ ինչ փոՔ, Եթէ նա աշխատում է լուսաւորչականներին դէչի հարկ կայ դասում, կամ Թէ դրամական միջոցով է որսում։ „Մեղուն“, որ այդպէս շատ պաշտպան է կենում լուսաւորչական եկեղեցուն, փոխանակ Ամիրխանենանցին հայհոյելու, ինչի չէ նախատում հայոց տգէտ, անհոգ, շահասէր հոգեւորականներին, որ պատկանեն իրանց հօտը, որ զզոշ կենան եւ չը Քողնեն, որ ժողովուրդը ոլորոլորի ցանցը ընկնի։ Մի սդրատ, օրական հացի կարօտ լուսաւորական ընտանիքի ապատեղ է որ եւ իցէ լուսաւորչական բահանայ երը եւ իցէ, Քոզ բարեհաճի պ. խմբագիրը մեզ մատնացոյց անելու։ Բայց աւետարանական բահանաները Նորան անտակ հորից դէպի լոյս են հանում, ամբողջ ընտանիքներ վազանաս սոփից ազատում են։ Ինչպէս Նրանց չը յարգեն, Նրանց չը պաշտեն։ Ինչու «Մեղուի» պ. խմբագիրը միայն մի քանի յօդուած գրելու եւ մի քանի բաժանորդ գտնելու համար իրեն այդ Քոզակցի եւ կամ գործակալի դէմ յօդուածներ չէ տպում, ինչու, որովհետեւ նրա պ. Քոզակիցը կամ գործակալը Նորան շահ է տալիս մի այդպիսի չնչին բանի համար «Մեղուի» պ. խմբագիրը յանդգնում է ճշմարտութիւնը ծախելու։ Ինչպէս մի, եւ կամ մի հինգ անգամ տասնեակ գերդաստաններ չը պաշտեն իրանց ազատչին։ Ով չի անի այդպիսի բան։ Թող բարեհաճեն „Մեղուն“ եւ Նորա հանմիտ լուսաւորական բահանաները տարբար ընտանեք լուսաւորականներին, մինչեւ անդամ տանձիներին, տարիներով կերակրելու, այն ժամանակ Նորա կը տեսնեն, որ փոքր մեծ գեր է խաղում։ Իսկ մեր եկեղեցականները ընդհակառակն իրանք են կողոպտում։ Ինչ շատ լաւ յայտնի է, որ վաղարշապատում կան մօտ 40—50 տուն աւետարանական հայ ընտանիքներ, եւ նոցանից շատերը աղքատ են, այնպիսի աղքատներ, որ օրական հացի կարօտ, «գործել ոչ կարեն, մուրալ ամաչեն». ինչ անեն խեղճերը, մինչէ Էջմիածինը չը գիտէ Նորանց վիճակը, շատ լաւ գիտէ, ինձանից, մինչեւ եւ «Մեղուից» մօտիկ է. ինչու՞ չէ օգնում, ինչու չէ բարոյում. գոնէ Նրանց հաւատը պահպանելու համար, Թէ որ լաւ պաշտպան է հայ եկեղեցուն։ Ուրեմն, անտէր, անպաշտպան, անհոգ ժնոցան հօտը միշտ կարող է կորչել, ոչնչանալ եւ վերջապէս սպառվել....

Ինչու պէտք է մեղադրել Ամիրխանենանցին, կամ նրա նմաններին. գոնէ զրանք պատասանում են հայաՔիւնը։

Փոխանակ Նորանց գատապարտելու. պէտք է պատապարտել մեր եկեղեցականներին. պէտք է մեղադրել Նրանց անպիտանութիւնը, գորանով ազգին ասելի օգուտ տուած կը լինենք։ Իսկ մեզ բարոյներ կարդալ. այդ մասին խնդրում ենք Քոզ յաւ. «Մեղուի» պ. խմբագիրը. կրօնական վէճերի մասին, ինչ սեռներում մենք Նորանից շատ լաւ գիտենք։

«Մեղուի» պ. խմբագիրը ցանկանում է «Մշակին» Քոզակիցների իսկական անունները իմանալ, որովհետեւ կարող է համարում Նոցա. ինչ հարկ կայ Քոզակցի անունը, եւ կամ ապրանքը իմանալ, մինչդեռ իրը գիրը անուան եւ ազգանուան վրա չէ։ Միթէ հայհոյելու համար միայն հարկաւոր են անունները։ Եթէ նկատում է «Մեղուն» որ «Մշակի» մէջ գրուած նամակների մէջ ճշմարտութիւն հակառակ մի բան կայ, Քոզ հերթ, իսկ եթէ բոլորն էլ ճշմարտութիւն է, ինչ պէտք է անէ ազգանունը իմանալով։ Ա յդպիսի նոյն բաներով պարապել խորհուրդ չեմ տալ «Մեղուին», ազգի ծնծաղամար մօտ է. վան հիւանդանոց հարկաւոր է շինել. և գոյնս «Մրաքեալ ընկերութեան» նպաստ հարկաւոր է հաւաքել. սովը կրկին սկսված է. ձմրան տանում, պէտք է նուիրատուութիւն հաւաքել.—սպասում սպասիր յորդորներով Քոզ լրջնէ «Մեղուի» Խերները. եւ կամ զանազան տեսակ ազգային օգտակար գործերով Քոզ զբաղվի, հաւատացէք, որ աւելի հանկրուեՔամբ կը կարդանք «Մեղուն», ինչպէս որ կարդում ենք «Մշակը»։ Այս Թէ ոչ, կրօնական եւ գանազան անմեղական. ոչ ուրիշ տեսակ ախեղ ցեղեր վեներով Քոզ զբաղվի. չէ կարող օգուտ տալ ոչ լրագրի Խերները լցնելով. չէ կարող օգուտ տալ ոչ մեզ եւ ոչ իրեն։ «Մշակը» տգէտ է, անհիմն է։ Ամիրխանենցը, աւետարանականների բարոյին է կամենում է որպալ բոլոր լուսաւորականներին. Մէկիրզադեն մեզ՝ նիմներս եւ երգական ցնորքներ է կարդում. եւ